

Rätten i förvandling

– Jurister mellan stat och marknad

Margareta Bertilsson (red.), Nerenius & Santérus förlag, 1995

Anmäld av MARGARETA HALLBERG

Har rätten förvandlats och i så fall hur? Frågan genomsyrar antologin *Rätten i förvandling* redigerad av Margareta Bertilsson, professor i sociologi vid Köpenhamns universitet. Boken har sitt upphov i ett forskningsprojekt, som Bertilsson varit forskningsledare för. Ett av projektets syften var att beskriva och analysera de processer som leder till att det moderna samhället förrättsligas, dvs. att en kraftig expansion av de formella regelsystemen äger rum. En central och, kan det tyckas, paradoxal tes i projektet har varit att svenska jurister parallellt med förrättsligandet *marginaliseras*, dvs. att jurister kommer att spela en allt mindre framträdande roll i det alltmer formellt regelstyrda svenska samhället.

Bakom tesen om juristernas marginalisering finns idén att andra välfärdsprofessioner kommit att inta rollen som rättsbärare. Denna idé har i sin tur växt fram mot bakgrund av iakttagelsen att antalet jurister inte ökat i alls samma utsträckning som andra professioner. Det visar sig dock efterhand som projektet framskrider att tesen om marginalisering blir problematisk. Den kvantitativa utgångspunkten om juristernas antal är otillräcklig och måste med andra ord modifieras och då träder en annan bild i förgrunden. Svenska jurister har stärkt sina positioner inom vissa områden medan de

inom andra har blivit alltmer beroende av vetenskaplig expertis. Juristerna har liksom så många andra moderna professionella blivit mer och mer specialiserade och verkar inom vissa avgränsade sektorer där de möter andra professionella med liknande kompetens. Specialiseringen innebär fler experter med mer begränsade kunskaper; något som professioner själva medverkar till genom olika stängningsspärrar.

Dessa resonemang är utgångspunkter, skisserade i det av Bertilsson mycket väl-skrivna inledande och ambitiösa kapitlet. Framför mig finns en bok om rätten i förvandling som, föreställer jag mig, kommer att knyta ihop den svenska, alltid något egenartade situationen med den internationella debatten om rätt och rättigheter, rätt och moral, jurister i förhållande till andra välfärdsprofessionella, expertväldets utbredning och demokratis krav på ett legitimt rättssystem.

Projektet tycks härigenom beröra några av modernitetens centrala dilemman. Här ställs också en rad intressanta frågor som direkt engagerar: Vad innebär framväxten av det mångkulturella samhället för rättssystemets legitimitet? Vilka konflikter finns i det moderna samhället mellan moraliska och rättsliga frågor? Hur ser relationerna ut mellan det professionella och det politiska?

Bertilsson belyser själv flera av frågorna och utreder vissa mer, andra mindre. Men intrycket är att forskningsprojektet i sin helhet syftat till att behandla just dessa och liknande frågor, vilket skapar en speciell förväntan på teoretiska resonemang, analyser och annat skarpsinne.

Därför infinner sig en viss besvikelse när jag tar mig igenom de efterföljande sju kapitlen. De fokuserar olika aspekter av rättssystemet; historiska förändringar, utbildningsaspekter, juristyrket som profession, organisationsfrågor – kort sagt det juridiska systemets många dimensioner. De cirkulerar kring frågan om juristernas antal, bakgrund, position, inflytande och legitimitet och förser läsaren med åtskilliga fakta. Antologin blir en bra och informationstät uppslagsbok för den som behöver finna statistiska data eller fördjupa sig i juristens olika yrkesval men den lyfter, med några undantag, dessvärre aldrig.

Flera kapitel är historiskt orienterade men tyvärr utan att förmedla den närvarokänsla som kan göra historiskt material så levande. Det förekommer också en del upprepningar som kanske får tillskrivas antologins speciella form där varje bidrag äger en viss självständighet, men som samtidigt gör läsningen något enformig. Visserligen är de olika bidragen informationsrika, ordentligt ordnade och säkerligen korrekta, men de är alltför präglade av att vara forskningsrapporter för att vara engagerande. I den mån analyser förekommer, så befinner de sig på

mikronivå, vilket går stick i stäv med redaktörens intentioner att tillämpa klassisk sociologi på den moderna rättsstrukturen. Undantag finns, framför allt mot slutet av boken, men grodperspektivet är förhärskande.

Jag vill understryka att det absolut inte är den empiriska forskningen i sig som jag invänder mot, inte heller föremålet för forskningen (juristen i olika roller) utan just presentationen av den mot bakgrund av det spännande forskningsfält som introduktionskapitlet anger. Vissa bidrag har ambitionen att visa vad som hänt med rätten i relation till övriga samhällsförändringar men de flesta fullföljer inte helt projektets syften. Här finns således en diskrepans mellan mål och medel; något som möjligen skulle kunna göras till mätto även för temat rättens förvandling.

I slutkapitlet, som är ett av de intressantaste, konkluderar Hydén och Anderberg att inte särskilt mycket har hänt vad gäller rättssystemets förändring. Det kan förvisso vara en högst rimlig slutsats samtidigt som misstanken smyger sig in att en något djärvare ansats och kanske lite mer sociologi skulle visat mer av rättsstrukturens inre spänningar och dess relation till politikens villkor.

Forfatteropplysninger:

Margareta Hallberg, Institutionen för vetenskapsteori vid Göteborgs universitet